

УДК 621.315.592

Вашук Н. – ст. гр. ПБ-12

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСІЯННЯ НОСІЇВ ЗАРЯДУ В ОДНОВІСНО ДЕФОРМОВАНИХ КРИСТАЛАХ КРЕМНІЮ ТА ГЕРМАНІЮ З ГЛИБОКИМИ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ РІВНЯМИ

Науковий керівник: Луньов С.В.

Вивчення основних закономірностей тензоефектів в багатодолинних напівпровідниках з глибокими енергетичними рівнями технологічного і радіаційного походження є актуальним в теоретичному, так і в прикладному аспектах. В прикладному відношенні роль глибоких рівнів важлива при використанні електричних, рекомбінаційних, оптичних, резонансних та інших фізичних властивостей напівпровідників. Дослідженню впливу одновісної пружної деформації на зміну рухливості носіїв заряду в напівпровідниках з домішковими рівнями мілкового залягання присвячено ряд теоретичних та експериментальних робіт, на відміну від домішкових станів з глибокими енергетичними рівнями, поведінка яких при деформації може бути досить складною.

В нашій роботі досліджувався п'єзоопір кристалів $n-Ge$ з вихідною концентрацією носіїв заряду $n = 3 \cdot 10^{15} \text{ см}^{-3}$ і глибоким енергетичним рівнем золота $E_c - 0,2 \text{ eV}$ та п'єзоопір кристалів $n-Si$ з вихідною концентрацією носіїв заряду $n = 1,1 \cdot 10^{14} \text{ см}^{-3}$ і глибоким енергетичним рівнем $E_c - 0,17 \text{ eV}$, що належить A -центру. В $n-Ge$ глибокі рівні вводились легуванням кристалів германію домішкою золота (в процесі вирощування), а в $n-Si$ - опроміненням γ -квантами Co^{60} дозою $1,9 \cdot 10^{17} \frac{\text{кВ.}}{\text{см}^2}$. Враховуючи експериментальні дані п'єзоопору кристалів $n-Ge$ та $n-Si$ з глибокими енергетичними рівнями і теоретично отриманий вираз залежності рухливості носіїв заряду від одновісного тиску при наявності глибоких енергетичних рівнів, були одержані відповідні залежності при різних фіксованих температурах для кристалів $n-Ge$ та $n-Si$ з глибокими енергетичними рівнями $E_c - 0,2 \text{ eV}$ та $E_c - 0,17 \text{ eV}$. При великих значеннях механічної напруги X рухливість носіїв заряду буде визначатися лише тими долинами зони провідності, які виявились нижніми при деформації кристалів $n-Ge$ та $n-Si$. Самі ж залежності рухливості носіїв заряду $\mu = f(X)$ для різних температур при великих значеннях механічної напруги X в $n-Ge$ з глибоким енергетичним рівнем золота $E_c - 0,2 \text{ eV}$ характеризуються майже єдиним значенням плато, а в $n-Si$ з глибоким енергетичним рівнем $E_c - 0,17 \text{ eV}$ значення відповідного плато функції $\mu = f(X)$ з підвищенням температури монотонно збільшується, що пояснюється наявністю міждолинного розсіювання f -типу в $n-Si$ і відсутністю даного виду розсіювання в $n-Ge$.

Отримані результати вказують на те, що при даній концентрації глибоких центрів в кристалах $n-Si$ та $n-Ge$ залежності рухливості носіїв заряду від одновісного тиску при різних температурах при сильних одновісних деформаціях за характером є подібними до відповідних залежностей у відносно чистих кристалах $n-Si$ та $n-Ge$ без глибоких рівнів в умовах переважно фононного розсіювання.